

Білецька А.Ю.
студентка кафедри фінансів і кредиту
Науковий керівник – Дячек С.М.
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирський державний технологічний університет

ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Податкова безпека держави є одним із найважливіших елементів системи забезпечення її фінансової безпеки. Зміцнення податкової безпеки держави можливо досягнути за рахунок виявлення, оцінювання та усунення податкових загроз та ризиків. Питання податкової безпеки держави в цілому та податкових загроз та ризиків зокрема знайшли своє відображення у працях таких вчених, як: О. Барановський, Ю. Бережна, М. Виклюк, В. Задорожній, В. Іщенко, В. Коробова, В. Соловйова, О. Тимченко, І. Цимбалюк, та інші.

Основне джерело, яке створює загрози податковій безпеці держави, є податковий ризик. Під податковим ризиком розуміють імовірність виникнення негативних наслідків для податкової системи країни через неефективну її побудову та вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Відмінністю між ризиками та загрозами є те, що ризики є ймовірними і їх можна кількісно оцінити за умови, що вони настали, а загрози є фактично сформовані небезпеки, які під впливом певних чинників сприяють настанню ризиків, а їх взаємозв'язок призводить до втрат держави через неефективну податкову політику.

Загрози податковій безпеці держави окремі науковці поєднують у наступні групи:

- загрози, пов'язані з порушенням виконання податкових зобов'язань, наприклад, високий рівень податкових злочинів і податкових правопорушень;
- загрози правового характеру: непослідовність податкової політики держави; недосконалість експертної оцінки прийняття і зміни законодавства з урахуванням економічної безпеки;
- загрози інституційного характеру: недостатня результативність контролю за надходженням податкових платежів і зборів до бюджетів різних рівнів.

Але найчастіше в наукових працях зустрічається групування податкових загроз та ризиків з позиції держави та платника податків (див. рис. 1).

Однією з загроз для платників податків є високий рівень податкового навантаження. Збільшення тягара в майбутньому (через введення нових податків) може створити несприятливі умови для соціально-економічного розвитку, кількість податкових надходжень може скоротитися та спричинити для податкової безпеки більш загрозові наслідки.

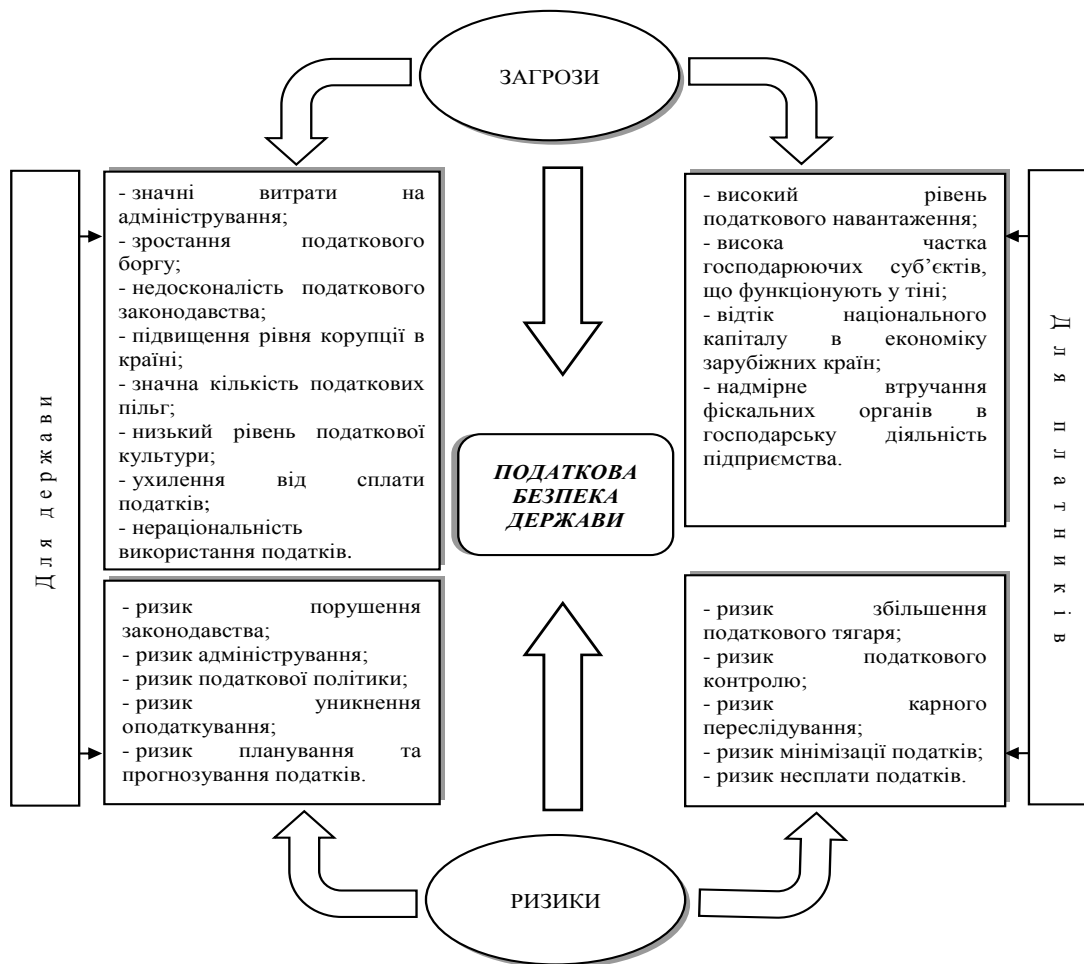

Рис.1. Загрози та ризики податкової безпеки держави

Значна частка господарюючих суб'єктів, що функціонують у тіні, є вкрай небезпечною загрозою, яка характерна для усіх економічних систем, при цьому найбільш вразливими є країни з трансформаційною економікою. За розрахунками Міністерства економічного розвитку та торгівлі, обсяг тіньової економіки становив 31 % у 2017 році. Отже, майже третина економіки України знаходиться «в тіні», що впливає на значне недоотримання податків до бюджету. Великі масштаби тінізації економіки представляють суттєву загрозу податковій безпеці України.

Низький рівень податкової культури також негативно відображається на стані податкової безпеки держави. Головними причинами серед платників податків є недостатнє усвідомлення необхідності податкових надходжень у економічному та соціальному розвитку, значний рівень корупції в усіх органах влади, зокрема в фіскальних органах, усвідомлення неефективного використання коштів із бюджету органами влади, зловживання податковими пільгами, часті зміни у податковому законодавстві тощо. Завдяки постійним змінам у законодавстві, неоднозначності його трактування, платники податків можуть уникати оподаткування їх прибутку. Недосконалість законодавства підвищує ризики неефективної організації збору податків та контролю своєчасності та повноти сплати податків.

Щодо ризиків, то одним з ризиків, що здійснює вагомий вплив на рівень податкової безпеки, є ризик порушення законодавства. Не дивлячись на те, що саме цей ризик науковцями віднесений до податкових ризиків з позиції держави, він спричиняє втрати не тільки для держави, а і для платника податків. Погане знання податкового законодавства суб'єктами господарювання спричиняє несвідоме порушення законодавства, а, отже, призводить до фінансових втрат платників через сплату штрафів та різноманітних санкцій. Ризик адміністрування податків спричиняється недосконалою організаційно-правовою системою, що зменшує ефективність управління податковим боргом, наслідком чого є зростання ризику бюджетних втрат. Щодо ризику планування та прогнозування, то він виникає через недосконалість даного процесу, що може спричинити зменшення надходжень до бюджету. Недобросовісна сплата платниками податків до державного бюджету свідчить про ризик уникнення оподаткування. Податковий

ризик платників податків відноситься до різновиду підприємницьких ризиків. Його чинниками можуть бути: зміна податкової політики, через що є ймовірність збільшення податкового тиску, а, отже, відповідно, зросте податкове зобов'язання; можливість платежів та штрафів за несвідоме порушення платником чинного законодавства; недоліки та помилки при плануванні, проектуванні й організації бізнесу. Під ризиком мінімізації податків розуміють ймовірність зазнати фінансових втрат, пов'язаних з даним процесом, виражених у грошовому еквіваленті.

Ризик податковою контролю з'являється разом з ймовірними втратами через сплату фінансових штрафів та адміністративних санкцій, які передбачені податковим законодавством за правопорушення. Відчутні фінансові втрати можуть виникнути у платників податків також і в межах кримінального переслідування внаслідок здійснення правопорушень, які передбачені статтями Кримінального кодексу України. Ці ризики можуть стосуватися не лише платників, що уникають сплати податків, а також і законослухняних підприємств, які сплачують податки.

Отже, у випадку реалізації зазначених ризиків та загроз держава недоотримує значну кількість грошових ресурсів, що негативно позначається як на податковій безпеці зокрема, так і на фінансовій безпеці держави в цілому, і засвідчує необхідність розробки ефективної політики управління фінансовою безпекою на всіх етапах.